

Utopie, liefde en moord op de Galapagos in de jaren '30

STRANGER
THAN
FICTION

DE
DUIVEL
KWAM NAAR

EDEN

ABBOTT KAHLER

ABBOTT KAHLER

DE
DUIVEL
KWAM NAAR
EDEN

*Een waargebeurd verhaal over seks, moord en een utopie
aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog*

Uitgeverij Mozaïek - Utrecht

Vertaling: Henk Hardeman
Ontwerp omslag: Margo Togni
Lay-out binnenwerk: Gewoon Geertje

ISBN 978 90 239 6286 1
ISBN 978 90 239 6287 8 (e-book)
NUR 320

Oorspronkelijk uitgegeven door Crown, een imprint van Crown Publishing Group, een afdeling van Penguin Random House LLC, New York, onder de titel Eden Undone.

© 2024 by Abbott Kahler

© 2025 Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan.

Uitgeverij Mozaïek vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Voor S.J.W.

Ik denk dat ik je aardig had gevonden

*Niemand bezit iets, maar iedereen is rijk – want kan er
een grotere rijkdom zijn dan blijmoedigheid, gemoedsrust
en vrijheid van angst?*

Thomas More, *Utopia*

* * *

Misschien is er een beest... misschien zijn alleen wij het.

William Golding, *Lord of the Flies*

INHOUD

Opmerking van de auteur	13
Proloog: het verloren paradijs	15
Deel I: Onze innerlijke demon en zijn grillen	17
1 De dokter en zijn discipel	19
2 Sterven in de ene wereld	32
3 De betoverde eilanden	40
4 Friedo	49
5 Een ogenblik in het paradijs	61
6 De eerste van de dollarkoningen	67
7 Katalysator	77
8 De eerste indringers	87
9 Verschijningen	94
10 Ons zogenaamde paradijs	99
11 Meneer Hancock uit Los Angeles	104
12 En toen waren er vijf	113
13 Een rechtstreeks bevel van God	120
14 Wat jammer dat ze zo onaangenaam zijn	128
15 Voor de storm	134
16 Dode zon	138
Deel II: Het doet hun goed te weten wie hun meester is	143
17 En toen waren er negen	145
18 Tandarts en dokter, maar niet heus	153
19 In staat tot allerlei misdaden	160
20 En toen waren er tien	165

21	De man die mij kan weerstaan is nog niet geboren	175
22	Een jager sinds zijn kittentijd	181
23	Wat een meid	189
24	De keizerin van Floreana	201
25	Bezeten jaloezie	208
Deel III: <i>Natuurlijke selectie</i>		223
26	Dan ken je de Amerikanen nog niet	225
27	Vage en onheilspellende voor gevoelens	230
28	'Ongeluk'	238
29	Een boosaardig plan	247
30	Vreemde satanische buien	254
31	Het natuurlijke instinct van een vrouw om met vuur te spelen	263
32	En toen waren er zeven	271
33	Het gevoel van een tragedie	281
34	En toen waren er zes	287
35	Schurkachtigheid en vervalsing	296
36	En toen waren er vijf	305
37	En toen waren er vier	321
38	Aldus sprak Floreana	334
Dankbetuigingen		349
Bibliografie		352
Fotoverantwoording		356
Register		357
Over de auteur		375

FLOREANA

OPMERKING VAN DE AUTEUR

Hoe vreemd dit verhaal ook mag lijken, het is non-fictie: geen enkele dialoog en gebeurtenis is verzonnen. Alles wat tussen aanhalingstekens staat, is afkomstig uit een archief, dagboek, brief, krantenartikel, boek of uit een ongepubliceerd manuscript. Veel van de personages in dit verhaal schreven hun eigen verslag van deze gebeurtenissen, waardoor ik gedetailleerde scènes en hele gesprekken nauwkeurig kon weergeven. Ook kon ik daardoor hun gedachten, gebaren, gezichtsuitdrukkingen, persoonlijkheden en geschiedenissen weergeven. Achter in het boek staat een uitgebreide lijst met noten en bronnen (tevens voor alle dialogen).

PROLOOG

Het verloren paradijs

Los Angeles, november 1934

De telegraafberichten reisden vijfduizend kilometer over de Stille Oceaan en beschreven een gruwelijk tafereel: op het eiland Marchena, een troosteloos en dor stuk land in het noordelijke deel van de Galapagos, vonden langsvarende vissers twee lichamen. In de loop van enkele maanden had de tropische zon de lijken gemummificeerd en hun gelaatstrekken geërodeerd. Beiden lagen op hun rug. De grootste was ongeveer 1,87 meter, en uit de schedel stak een plukje bruin haar. Delen van het lichaam die in aanraking kwamen met de grond waren doorboord met wormgaten. De andere, vermoedelijk een vrouw, was zo'n 30 centimeter kleiner en gekleed in gescheurde flarden kleding. De verdroogde gezichtshuid zat zo vast aan de botten dat de schedel in perkament leek te zijn verpakt. Geen van beiden droeg schoenen. Een van de vissers zag sporen van vervaagde voetafdrukken, alsof de slachtoffers vlak voor hun dood over de grond hadden geijsbeerd.

Honderden verbrande lucifers en een ongerepte stapel hout wekten de indruk dat ze vergeefs hadden geprobeerd een vuur te maken. Het hoofd van een zeehond, het lijf van een andere, en geschubde repen vlees van een leguaan hadden blijkbaar als een laatste maaltijd gediend. Het tweetal was gestorven van de dorst; op Marchena, bijna volledig bedekt

met lavasteen, was geen zoet water. Onder hun omgeslagen sloep lagen een paspoort, babykleertjes, diverse foto's en een stapel van dertig brieven. De vissers maakten ze allemaal open en lazen ze. Een van hen beschreef de inhoud als 'een hel van verschrikking'. Een ander bekende dat ze stof waren voor nachtmerries.

Enkele brieven waren gericht aan George Allan Hancock, een industrieel en ontdekkingsreiziger uit Los Angeles die diverse excursies naar de Galapagos had ondernomen. Geïnspireerd door Charles Darwin en, meer recent, de Amerikaanse bioloog William Beebe, zeilde Hancock naar de eilanden op zoek naar exotische wilde dieren, maar hij raakte net zo geïntrigeerd door de mensen die hij daar tegenkwam.

In de afgelopen vijf jaar hadden acht mensen zich gevestigd op het eiland Floreana, 180 kilometer ten zuiden van Marchena. Ze hadden één gemeenschappelijke wens: het creëren van een utopie, hoewel ieder van hen daar andere ideeën over had. De kolonisten waren een arts en zijn patiënt; een oorlogsveteraan, zijn zwangere minnares en zijn tienerzoon; en een Weense adellijke vrouw met twee mannelijke minnaars aan haar zijde en een revolver met parelmoeren handvat op haar heup.

Hancock was op de hoogte van de toenemende spanningen op het eiland. Er waren heftige meningsverschillen geweest, een verdachte schietpartij, moordfantasieën en doodsbedreigingen. Een recente brief van de arts aan Hancock wees op nog meer onrust: 'We hopen dat u nog eens zult komen... Dan moet ik u vertellen wat ik niet kan schrijven, omdat ik er geen bewijs voor heb.'

Hancock was van plan deze smeekbede te beantwoorden, maar de dood was sneller. Toen hij aan land kwam, ontdekte hij dat de Floreana-gemeenschap opnieuw een lid had verloren.

DEEL I

Onze innerlijke demon
en zijn grillen

De dokter en zijn discipel

Aanvankelijk was Dore doodsbang voor de dokter.

Het was niet zijn gestalte die deze reactie uitlokte; hij was klein en tener, met smalle schouders en pezige spieren, en wormachtige aderen die onder zijn huid kronkelden. Het kwam ook niet door zijn gezicht, dat omlijst werd door slordige bruine krullen en verankerd door opvallend blauwe ogen, met een brede mond die op bedachtzame of geamuseerde momenten openging om het puntje van zijn tong te onthullen.

Het was eerder de combinatie van dat alles. Wat op zichzelf prozaïsch en zelfs charmant leek, versmolt tot een verontrustend geheel. De lenige bewegingen van zijn lichaam deden denken aan de gang van een roofdier, en zijn blik was hardvochtig en veroordelend. Zijn algemene houding viel op doordat elk spoor van beminnelijkheid of medeleven ontbrak, des te verontrustender gezien het door hem gekozen beroep. Ze wilde hem nog net niet meedogenloos noemen en hoopte dat hij haar nooit zou aanraken.

Dore Koerwin was pas 26 jaar oud in de lente van 1927. Ze werd behandeld in het Hydrotherapeutisch Instituut in Berlijn, dat baanbrekend onderzoek deed naar de helende krachten van water. Drie jaar eerder was multiple sclerose bij haar vastgesteld tijdens een lang ziekenhuisverblijf waarbij haar baarmoeder was verwijderd, maar deze terugval bracht een wonderlijk

voordeel met zich mee. Elke periode in het ziekenhuis betekende een onderbreking van het eentonige leven met haar man, en deze woest ogende arts wekte, ondanks zijn houding, haar interesse toen hij over de afdeling zwierf. Haar medepatiënten waren net zo geïntrigeerd. ‘Hij is fanatiek als het over rauw voedsel gaat,’ vertrouwde een van hen haar toe. Een andere zei: ‘Als hij eenmaal begint te praten over rauw voedsel en vegetarisme houdt hij nooit meer op.’ Het was onvermijdelijk, veronderstelde ze, dat terwijl hij van kamer naar kamer en van bed naar bed sloop, hij op een dag bij haar zou stoppen.

De dokter stelde zich voor als Friedrich Ritter en hij onderzocht haar grondig.

‘U bent niet ziek,’ vertelde hij haar.

‘Maar de professoren zeiden van wel,’ ging ze ertegen in. ‘Ze zeiden dat ik nooit meer beter zou worden.’

‘U bent niet ziek,’ hield hij vol, ‘u wilt graag ziek zijn.’ Toen liep hij bij haar weg.

Hij kan door me heen kijken, dacht ze, en ze bloosde, want ze voelde zich vreemd blootgesteld. Ze maakte een afspraak voor een persoonlijk consult met de dokter en biechtte alles op wat op haar ziel ‘drukte’, met één uitzondering: ze had het niet over haar huwelijk. Maar toen ze uitgepraat was, constateerde dokter Ritter meteen: ‘U bent niet gelukkig in uw huwelijk... Laten we proberen iets aan de oorzaak van uw ziekte te doen.’

Hij drong erop aan dat ze ‘zich niet hoefde te onderwerpen aan ziekte’ als ze haar hersenen kon trainen om haar lichaam te herstellen. Hij gaf toe dat hij niet van zieke mensen hield en als hij een patiënt tegenkwam die zich verzette tegen de ‘wil om te genezen’, gaf hij het liever op dan zijn energie te verspillen. Hij raadde haar boeken aan over de kneedbaarheid en de geheimen van de geest, waaronder het werk van Prentice Mulford, een Amerikaanse literaire humorist en filosoof die schreef dat ‘zeggen dat iets moet bestaan, juist de kracht is die het schept’. Omgekeerd is zeggen dat iets niet bestaat, juist de

kracht die het vernietigt. Dokter Ritter begreep de mentale stress achter haar fysieke pijn en hun dagelijkse gesprekken werden haar medicijn, ze bevrijdden haar geest van zijn donkerste gedachten.

Dore had een gelukkige jeugd gehad in Berlijn, met een vader die schoolmeester was. De strikte manier waarop hij zijn werk verrichtte, ging nooit ten koste van zijn gezin. Haar moeder had een ‘instinctief begrip’ dat haar in staat stelde Dore's wensen en angsten aan te voelen. Dore gaf de voorkeur aan dieren boven mensen, en ontdekte dat wezens die gromden en snauwden naar anderen, rustig bij haar kwamen zitten. Een deel van haar geloofde dat ze niet was zoals andere kinderen, een overtuiging die toenam naarmate ze ouder werd. ‘Er was een taak waarvoor ik in de wieg was gelegd,’ schreef ze later, ‘hoewel ik geen idee had wat die zou kunnen zijn... Ik wist alleen dat het iets groots was en op een manier die ik niet kan beschrijven was ik er altijd naar op zoek.’

Ze probeerde het te vinden in de Novemberrevolutie van 1918 door zich aan te sluiten bij ‘de armen en de allerarmsten’, zoals ze het uitdrukte, en in opstand te komen tegen de elite. Uit verontwaardiging over de toename van alcoholisme en geslachtsziekten onder de mannen die ze probeerde te helpen, hekelde ze de ‘lage instincten en hartstochten’. Ze vond hiervoor inspiratie in *Also sprach Zarathustra* van Friedrich Nietzsche en concludeerde dat de mensheid als geheel alleen ontwikkeld kon worden door een individuele toewijding aan dit streven. ‘Als iedereen eerst het goede zou vervullen dat hij van anderen verlangt,’ schreef ze, ‘zou onze aarde spoedig een paradijs zijn.’

Na het einde van de revolutie richtte ze haar energie op zichzelf en ging medicijnen studeren. Nadat ze de hele dag als bankbediende had gewerkt, ging ze naar de avondschool om zich voor te bereiden op het toelatingsexamen voor de universiteit; een slopend schema dat nog uitdagender werd door haar

onconventionele dieet. 'Ik zou de druk van dit alles beter hebben doorstaan,' bekende Dore, 'als ik er destijds niet voor had gekozen om mijn dieet uitsluitend tot vijgen te beperken'. Deze beslissing was gebaseerd op haar lectuur van de Duitse filosoof Arthur Schopenhauer, die weliswaar geen overtuigd vegetariër was, maar zich verzette tegen de vernietiging van het ene leven om het andere in stand te houden. Tijdens momenten van reflectie erkende ze dat ook haar geest verzwakt was. 'Mijn ziel was uitgehongerd,' schreef ze, en ze ging op zoek naar iets om haar ziel mee te voeden.

* * *

Dit belastende dieet leidde ertoe dat Dore haar studie opgaf, maar ze vond al gauw een ander project: Hermann Koerwin, negentien jaar ouder, een familiévriend en schooldirecteur, wiens ingesleten routine en standvastige overtuigingen een intrigerende uitdaging vormden. Dore geloofde dat ze hem met voldoende toewijding kon losweken van zijn stoffige oude gewoonten en hem kon 'ontdooien met zonneshijn'. Nadat ze getrouwd waren, beseftte ze de dwaasheid van dit idee.

Hermann was extreem zuinig en stond erop dat ze in gehuurde kamers woonden in plaats van in hun eigen appartement. Als ze seks hadden, vond ze dat aanstootgevend en weerzinwekkend, vooral toen haar ziekte toesloeg en haar kans om zelf een kind te krijgen teniet deed. Uiteindelijk bleek Hermann net zo vastbesloten om haar te veranderen; hij wilde volgens Dore een standaardhuisvrouw, wier doelen en meningen binnen de grenzen van de zijne bleven. Toen haar ziekte weer oplaaide en een langdurig verblijf in het Hydrotherapeutisch Instituut noodzakelijk maakte, zag ze dit als een kans om haar leven te herzien. En nu verscheen deze eigenaardige kleine dokter, die haar uitnodigde zijn zorgvuldig samengestelde wereld te ervaren.

Na tien dagen onder de zorg van dokter Ritter voelde ze zich goed genoeg om ontslagen te worden, maar ze verlangde nog steeds naar zijn gezelschap. In 1927 en het daaropvolgende jaar vergezelde ze hem elke ochtend naar zijn werk door de Tiergarten, terwijl Duitsland aan de vooravond stond van drastische en verwoestende veranderingen. Europese kranten waarschuwden voor een nationalistische opstand. In Zuid-Beieren ontmoetten fascistische leden van *Der Stahlhelm*, een organisatie voor veteranen van de Grote Oorlog, die diende als paramilitaire vleugel van de conservatieve Duits-Nationale Volkspartij. Ze protesteerden tegen de Weimarrepubliek en de internationale orde die was ingesteld door het Verdrag van Versailles in 1919. Bonden voor gemotoriseerd vervoer hielden geheimzinnige militaire oefeningen en fascistische leden in Oostenrijk begonnen zich te organiseren. In Berlijn viel de *Sturmabteilung*, of SA, de nieuw gevormde paramilitaire vleugel van de opkomende nazipartij, communistische burgers aan in de danslokalen en ijsalons van de stad en op het treinstation Lichterfelde Ost.

Dit geweld stond in schril contrast met de rauwe genoegens en uitpattingen van de Weimarcultuur. In de Lutherstraße, in het uitgaansgebied van Berlijn, de locatie van Friedrichs privépraktijk, bevond zich Eldorado, een populair ‘travestietencafé’ waar de Berlijnse high society en avontuurlijke toeristen feestvierden samen met schrijvers en kunstenaars en de actrice Marlene Dietrich, die op het punt stond internationaal door te breken. Af en toe kruisten de twee werelden elkaar, zoals toen Ernst Röhm – medeoprichter van de SA, naaste vriend van Adolf Hitler en openlijk homoseksueel – Eldorado bezocht met een Britse journalist. De als vrouw verklede gastheer begroette Röhm en maakte een praatje met hem. De journalist nam aan dat de twee een ‘zakelijke relatie’ hadden, maar Röhm corrigeerde hem scherp: ‘Ik ben niet zijn klant... Hij is een lid van mijn stormtroepen.’

Het waren wonderlijke tijden en Friedrich Ritter, ontdekte Dore, was de wonderlijkste man: 41 jaar oud, een natuurkundige en filosoof, en een fervent aanhanger van buitensporig kauwen. Hij wilde zijn theorie testen dat tandvlees dan ‘hoornachtig’ genoeg zou worden om tanden te kunnen vervangen. Hij wilde ook het menselijk brein in kaart brengen. Vrienden en burens vonden hem een ‘fantastische gek’. Zijn voormalige professor noemde hem ‘iemand die zijn eigen weg gaat, een man in wie liefde voor mensen en haat jegens mensen zich in gelijke mate verenigen; een arts voor wie geen stap te gewaagd is om zijn methode voor zichzelf te bewijzen, een excentriekeling die excentrieke dingen bereikt’. Hij was van plan om minstens 150 te worden en beweerde dat het eten van vlees een zenuwaandoening veroorzaakte die het einde van de Europese cultuur zou bespoedigen. Hij woonde in een goedkoop, piepklein eenkamerappartement en zaaide zijn eigen haver in een bloembak zodat hij zijn basisvoedsel, pap, kon maken. Thuis droeg hij nooit kleren. Hij vertrouwde fabriekskleding niet en maakte zijn eigen kleding van grof linnen. Hij vertrouwde vooral de ‘beschaafde schoen’ niet en vlocht zijn eigen leren sandalen. Feitelijk wantrouwde hij alles wat de beschaving te bieden had en wilde hij haar al lange tijd wanhopig graag ontvluchten.

* * *

Tijdens hun lange wandelingen door de stad vertelde hij Dore over dit verlangen, dat tientallen jaren eerder was ontstaan. Friedrich was geboren in mei 1886 in Wollbach in een vooraanstaande plaatselijke familie – zijn vader, Johann Friedrich Ritter, was zowel burgemeester van de stad als een rijke winkelier. Friedrich was een klein en ziekelijk kind, dat vaak last had van verkoudheid, hoofdpijn, oorpijn en een algehele, voortdurende malaise. Zijn liefhebbende moeder, Elisabeth,

wilde zijn inschrijving op school uitstellen, maar ging akkoord toen Friedrich erop stond. Zijn kwalen werden verergerd door de wrede afranselingen van zijn onderwijzer op de basisschool die, in de woorden van Friedrich, een ‘fervent aanhanger was van de deugden van een hazelaarroede’. Buren herinnerden hem zich als een eenling en ‘eigenaardige natuurjongen’, die troost vond in de buitenlucht en in boeken. Hij bracht lange middagen door met zwerven door het Zwarte Woud of met het herlezen van de *Leatherstocking Tales* van James Fenimore Cooper en *Robinson Crusoe* van Daniel Defoe, waarbij hij zich een dappere schipbreukeling op een afgelegen eiland waande.

Met zijn voornemen de beschaafde wereld achter zich te laten, volgde Friedrich de Duitse filosofie van *Lebensreform*, een culturele beweging die aan het eind van de negentiende eeuw opkwam. In 1906 vestigde de Duitser William Pester zich in Palm Canyon, Californië, waar hij natuurlijke geneeswijzen onderzocht, vegetarisme en nudisme in de praktijk bracht, en zelfs zijn eigen schoenen maakte. Hij stichtte een gemeenschap van geestverwanten, onder wie een Duitse natuurgenezer die bekendstaat als de vader van het detox-bad en een getrouwd stel dat eigenaar was van Eutropheon, een vegetarisch rauwkostrestaurant. Samen beoefenden ze oosterse mystiek, leefden van het land, sliepen in de openlucht en droegen zo min mogelijk kleding. Een van de leden schreef een ‘kookboek zonder koken’, dat het geweld van een carnivoor dieet veroordeelde en recepten aanbood, waaronder ‘soepen voor tandelozen’.

Friedrich studeerde ook filosofie en was met name gefascineerd door het werk van Friedrich Nietzsche: het idee, eenvoudig gezegd, dat alle moraliteit subjectief is; dat God een leugen is en de dood niet gevreesd hoeft te worden; dat alle mensen niet gelijk geschapen zijn (met de *Übermensch*, of ‘superman’, als de hoogst haalbare vorm); en dat mensen niet beter zijn

dan dieren. ‘Wat een grote profeet was Nietzsche,’ schreef Friedrich. ‘Een mens is meer een aap dan welke aap ook.’ Als middelbare scholier raakte hij geobsedeerd door sterfelijkheid. Toen de doodgraver van de stad hem een schedel gaf, liet hij die weken in een emmer met chloorkalk tot hij helder wit gebleekt was. Met zwarte inkt tekende hij op het voorhoofd van de schedel een nietzscheaanse regel over de ‘pijnloze staat van eeuwig zijn’, en zette hem op een altaar in zijn slaapkamer.

Hoewel hij beweerde dat zijn vader, een fervent jager, hem had geleerd hoe hij met vuurwapens moest omgaan, vond Friedrich het niet leuk om dieren voor de sport te doden. Hij herinnerde zich een specifiek voorval waarbij zijn vader een vogel met een rode staart had gevangen die zijn bijenkorven had aangevallen. Zijn vader beval hem de vogel naar huis te dragen, maar onderweg maakte Friedrich de kooi open, waardoor de vogel de vrijheid tegemoet kon vliegen – de schaamte van het verraad werd overvleugeld door zijn plezier in het helpen bij de ontsnapping.

Een familielid vertelde een heel ander verhaal over Friedrichs belangstelling voor dieren. In deze versie ontwikkelde Friedrich een voorliefde voor de jacht, met een katapult als zijn favoriete wapen. Hij schoot op forel in een plaatselijke beek, op eksters terwijl ze rond de dode forel cirkelden, op konijnen die door het bos huppelden, en zelfs op de kat die af en toe zijn pad kruiste. Als het donker was, nam hij elk dier mee naar de schuur achter zijn huis, waar hij een geheim laboratorium had. Hij vilde ze allemaal en ontleedde ze, zich verwonderend over hoe de delen er gescheiden van het geheel uitzagen. Op een dag stak hij zijn laboratorium in brand en gaf zijn moeder een cryptische verklaring: ‘Het was een ietwat gevaarlijk, maar hoogst interessant experiment.’

* * *

Terwijl hij aan de Universiteit van Freiburg scheikunde, natuurkunde en filosofie studeerde, trouwde Friedrich met de aspirant-zangeres Mila Clark. Hij nam de controle over haar carrière over en drong er bij haar op aan een contract te accepteren bij het operahuis in Darmstadt als sopraan, waar ze de rollen van Carmen, Mignon en Amneris zong. Toen ze bekende dat ze liever thuisbleef, maakte Friedrich daar bezwaar tegen. Volgens Friedrich was Mila's lot niet dat van een saaie en volgzaam huisvrouw. Net als hijzelf was Mila voorbestemd voor hogere dingen. Ze maakten lange, heftige ruzies die vaak gewelddadig werden. Een keer gooide hij een vaas tegen het raam. Soms sloeg hij haar. Vaak verzoenden ze zich met seks die ook weer gewelddadige kantjes had, vertrouwde Mila familieleden toe. Ze vluchtte naar het huis van zijn moeder in Wollbach en hun scheiding werd verlengd toen Friedrich vertrok om in de Grote Oorlog te vechten. Later zou hij Dore vertellen dat zijn religieuze opvattingen neigden naar het boeddhisme en dat hij nooit van plan was geweest anderen te doden, maar dat een 'psychische ervaring' hem gedwongen had vrijwilliger te worden.

In juli 1916 was Friedrich gestationeerd aan de rivier de Somme in Noord-Frankrijk, waar Britse en Franse geallieerde troepen een offensief tegen het Duitse leger planden. De geallieerden loosden chloor- en fosgeengas op de Duitse loopgraven, met een snel en verschrikkelijk gevolg. 'Grote, mosterdkeurige etterende blaren, met blinde ogen,' schreef een verpleegster, 'allemaal kleverig en aan elkaar geplakt, en altijd vechtend om adem, met stemmen niet meer dan gefluister, die zeggen dat hun kelen dichtgaan en dat ze weten dat ze zullen stikken.' Friedrich lag in een greppel, geflankeerd door dode lichamen die lagen te rotten in de hitte, terwijl de giftige wolken om hem heen cirkelden. Na enkele maanden in een ziekenhuis, waar hij behandeld werd voor leverschade, werd hij ontslagen en naar huis gestuurd.

De ervaring veranderde hem onherroepelijk. Hij begon te geloven dat oorlog in de menselijke genen was gecodeerd; het pulseerde in hem als een tweede kwaadaardig hart. Op een feestje van zijn zus Elisabeth maakte hij ruzie met Mila en gaf haar een klap. Zijn zwager kwam tussenbeide en greep Friedrichs armen om hem in bedwang te houden. Friedrich vertrok, kwam terug met een bijl en hakte met een paar koortsige slagen op de piano van zijn zus in totdat alleen de toetsen overbleven. Een maand later, walgend van de teckels van zijn neven die in hun eigen stront rolden, haalde hij zijn pistool uit zijn zak en schoot beide honden dood.

* * *

Hij trok zich terug in zijn studie en voltooide deze in 1923. Hij werd arts en tandarts en een verspreider van zijn eigen filosofische ideeën. Na lange dagen in zijn privépraktijk en het Berlijnse Hydrotherapeutisch Instituut, schreef hij essays en gaf hij lezingen over scheikunde en natuurkunde en het effect van zonlicht op de menselijke huid. Albert Einstein, die op loopafstand in de Haberlandstrasse woonde, werd een oppervlakkige kennis en tegen de tijd dat Friedrich Dore ontmoette, was hij ervan overtuigd dat er op een dag een bom zou bestaan die krachtig genoeg was om de hele beschaving te vernietigen.

Friedrich kon niets met een maatschappij die vooruitgang afmat aan de consumptie van goederen en de vercommercialisering van mensen. Hij concludeerde dat de wereld niet meer te redden was; hij kon er niets voor doen en de wereld kon niets voor hem doen. Volgens hem was de maatschappij 'een enorm, onpersoonlijk monster dat steeds nieuwe kettingen smeedt om de vrije ontwikkeling van haar leden aan banden te leggen'. Hij zou zich niet terugtrekken in de eenzaamheid op zich, maar in zijn éígen eenzaamheid, een eenzaamheid die hij zelf had vormgegeven.

In de loop van twee jaar, van 1927 tot 1929, bracht Friedrich Dore zijn leven binnen. Hij spotte niet met haar relatieve onwetendheid op filosofisch gebied, maar legde zich er juist op toe haar te begeleiden op het pad dat hij zo zorgvuldig had gebaad. 'Ik heb geen behoefte aan een liefdeszieke vrouw vol romantische ideeën die achter me aan sjokt de wildernis in,' zei hij tegen haar, maar zij betoogde dat ze een ideale partner zou zijn.

Dore geloofde dat hij een van de grootste genieën ter wereld was en dat hij de meedogenloze wildernis niet opzocht om het vlees te straffen, maar om de geest te verlichten. Haar been, beschadigd door de gevolgen van multiple sclerose, zou geen belemmering zijn, vertelde ze hem. Ze zou kracht vinden in zelfverloochening, in het temmen van haar eigen ego. Uiteindelijk gaf Friedrich zich gewonnen en noemde hij haar zijn 'medepelgrim op weg naar de uiteindelijke wijsheid'. Ze vermoedde dat zij de enige vrouw in zijn kennissenkring was die hij niet verachtte.

Dore bekende haar liefde voor Friedrich aan haar man, Hermann. Woedend beval hij haar de dokter te mijden, maar ze weigerde. Heimelijk wenste ze dat Hermann zich had verzet, dat hij had geschreeuwd en gesmeekt, of zelfs maar een greintje passie had getoond. 'Er waren geen scènes tussen mijn man en mezelf,' klaagde ze. 'Ik had hem meer gerespecteerd als dat wel zo was geweest.' In tegenstelling tot Hermann, voelde ze in Friedrich de 'triomf van het mannelijke'. Ze vertelde zichzelf dat ze zijn hardvochtigheid niet persoonlijk moest opvatten. Als hij offers van haar eiste, eiste hij dat dubbel van zichzelf.

Thuis voelde Dore zich nog steeds verplicht de rol van huisvrouw te spelen en Hermann te vergezellen naar sociale bijeenkomsten waar ze zich mengde onder saaie onbekenden, met haar hoge hakken die haar voeten afknelden en pijn deden aan haar slechte been. Met Friedrich kon ze wat hij noemde

‘de slechte uitvindingen van het moderne kostuum’ vermijden en zich puur kleden op comfort en gemak. Op het dak van Friedrichs gebouw lagen hij en Dore naast elkaar en stelden zich hun toekomst voor: zij tweeën alleen, geïsoleerd en veilig, ver weg van de opkomende waanzin in Duitsland. Ze besloten meteen dat hun ideale locatie tropisch moest zijn. Ze brachten lange uren door in de Staatsbibliotheek in Berlijn, en bladerden door aardrijkskundeboeken met foto’s van weelderige, verafgelegen eilanden. Ze begonnen in het westen en trokken steeds verder naar het oosten, om ten slotte uit te komen bij de Galapagoseilanden, die, zo ontdekten ze tot hun verwondering, er helemaal niet zo weelderig uitzagen.

Wat was een betere locatie voor hun privé-utopie dan de rotsachtige, met lava bedekte eilanden, pal voor de westkust van Zuid-Amerika? Ze wilden iets tropisch, maar niet per se een paradijs: het stereotype beeld van een zacht, overvloedig land met glinsterend zand en wuivende palmen zou niet passen bij hun nietzscheaanse droom van een rigoureuze zelfcreatie.

Charles Darwin, wiens verkenning van de eilanden in 1835 leidde tot zijn evolutietheorie, noemde de archipel ‘een kleine wereld op zich’ en ‘steriel en niet in staat om leven te ondersteunen’. Bijna een eeuw later, in 1924, bezocht de Amerikaanse wetenschapper William Beebe de Galapagos en schreef een internationale bestseller, *Galápagos: World's End*, waarin hij tot een vergelijkbare conclusie kwam: ‘Wanneer ik een tropisch oerwoud binnenga, voel ik alleen maar uitgelatenheid... maar hier kwam het gevoel van wanhoop.’ Een van Beebe’s collega’s, dr. Charles Haskins Townsend, de eerste directeur van het New York Aquarium van de Zoological Society, was nog strenger in zijn beoordeling: ‘Als zijne satanische Majesteit een kruip- en klimmarteling voor verloren zielen zou organiseren, zouden [de Galapagos] hem inspireren. De eilanden liggen ongeveer zoals Vulcanus ze neergesmeten heeft, of misschien was het Lucifer die ze eruit heeft getild.’

Voor Amerika, dat nog steeds opging in de romantiek en opwinding van de Roaring Twenties, boden Beebe's berichten een blik in de toekomst van exotische reizen – een luxe die steeds toegankelijker leek te worden, zelfs voor mensen met bescheiden middelen. Krantenadvertenties roemden de voordelen van cruises rond de wereld: 'een aaneengesloten vakantie, 133 dagen, de heerlijkste dagen van je leven', beloofde de American Express Travel Department. 'De kosten, meestal de eerste overweging, zijn weinig meer dan de uitgaven thuis voor dezelfde periode. En wat de benodigde tijd betreft: gewoon een beetje plannen nu, misschien een beetje besparen op alledaagse kleinigheden, voor dit Grote Avontuur.'

Voor Dore en Friedrich, opgejaagd door de Grote Oorlog en geconfronteerd met toenemende onrust in Europa, boden Beebe's woorden een ware ontsnapping naar een exotisch land. Een geslaagde terugtrekking uit de wereld vereiste een ongenaakbare locatie, geloofden ze, opdat de wereld niet zou volgen. Streven naar sublieme rust betekende een even groot risico op ongeluk: als ze op zo'n plek geen geluk konden vinden, verdienden ze het misschien niet.

WAAR MENSEN SAMENLEVEN, EINDIGT ELK PARADIJS IN EEN NACHTMERRIE

In de jaren dertig ontvlucht een groep excentrieke Europeanen de economische en politieke onrust, op zoek naar een zelfverkozen paradijs op een afgelegen Galapagos-eiland. Wat begint als een droom van vrijheid, ontspoot in jaloezie en geweld. Een charismatische barones met twee minnaars, een verbitterde arts met stalen tanden en een kwetsbaar gezin raken verwickeld in een strijd – en dan beginnen er mensen te verdwijnen.

Zich baserend op brieven en dagboeken, weeft Abbott Kahler een adembenemend verhaal over idealisme en ontwrichting. *De duivel kwam naar Eden* leest als een verslavende reconstructie: even intrigerend als ontstellend, even zinderend als beklemmend. In deze waargebeurde tragedie wordt duidelijk dat geen enkele utopie bestand is tegen de destructieve neigingen van de mens.

'Een bruisende pageturner.'

Kirkus Reviews

'Briljant geschreven, grondig geresearcht en ontzettend verrassend. *De duivel kwam naar Eden* is een meesterwerk.'

**Michael Finkel, *New York Times*-bestsellerauteur
van *De kunstroof***

New York Times-bestsellerauteur Abbott Kahler staat bekend om haar intrigerende verhalen over boeiende figuren uit de geschiedenis. Ze schrijft onder andere voor het *Smithsonian Magazine* en *The New Yorker*.

 **UITGEVERIJ
MOZAÏEK**

www.uitgeverijmozaiek.nl

NUR 320

